

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Architectenwoning Daemers in Gent

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Architectenwoning Daemers, Gent (Sint-Denijs-Westrem), Kleine
Gentstraat 44 – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/44021/129.1

Julie Verhelst

8/02/2018

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	5
1.3.1.	Ruimtelijke context	5
1.3.2.	Inplanting	5
1.3.3.	Exterieur	5
1.3.4.	Interieur	6
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	8
2.	Evaluerend gedeelte	8
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	8
2.1.1.	De architectenwoning als visitekaartje	8
2.1.2.	Het aandeel van interieurarchitect Jos De Mey	9
2.1.3.	Architectenwoning Daemers binnen de naoorlogse architectuurontwikkelingen 11	
2.1.4.	Bespreking van de erfgoedwaarde	12
2.2.	Motivering van het type bescherming	13
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	13
2.4.	Juridische toestand	14
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	14
2.4.2.	Omgeving:	14
3.	Beheersvisie	14
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	14
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	14
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	15
4.	Bronnen	15
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	16
5.1.	Omgevingsplan	16
5.2.	Fotobijlage	16
5.3.	Documentatie	16

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

De opmaak van het beschermingsdossier kadert binnen de herinventarisatie van het bouwkundig erfgoed in Gent, die tijdens deze regeerperiode focust op naoorlogse architectuur in Gent en deelgemeenten. Het pand werd geselecteerd na het algemene archief- en literatuuronderzoek, het veldwerk en de selectie van de inventarisitems in de deelgemeentes. Bijkomend werd de woning afgewogen op basis van de criterianota 'de eigen woning van architecten' (2007).

1.1. Situering

Architectenwoning Daemers is gelegen ten westen van de dorpskern van Sint-Denijs-Westrem bij Gent, Kleine Gentstraat 44.

1.2. Historisch overzicht¹

Architect Antoon Daemers, opgegroeid in Sint-Denijs-Westrem bij Gent, kende de locatie waar hij zijn woning zou bouwen van jongs af. Aan het ontwerp zelf ging een gedetailleerde terreinstudie vooraf, waarbij de architect zich vergewiste van de ligging en oriëntatie van het perceel, in relatie tot het naburige kasteel Borluut. De zichtassen vanuit de woning en de interne schikking van de functies zouden afgestemd worden op de omgeving en de beweging van de zon. Het voorontwerp realiseerde hij in 1977 op minder dan een nacht tijd, enkele dagen nadat hij het terrein eigenhandig had klaargemaakt.

Het ontwerp ontwikkelde zich rondom een cirkelvormige zithoek als kern van de woning. Voor dit element liet hij zich inspireren door een ronde leeshoek in de bibliotheek van De Warande in Turnhout. Wat betreft het bouwprocedé maakte Daemers een afweging tussen een klassieke oplossing enerzijds en anderzijds een constructiemethode die een flexibele, aanpasbare planindeling mogelijk zou maken. Aangezien er amper een prijsverschil was tussen beide opties en hij de mogelijkheid tot latere aanpassingen als een meerwaarde zag op langere termijn, koos hij voor een moderne draagconstructie op basis van stalen balken, ingekapseld in baksteenmetselwerk, die een flexibele planindeling toeliet. Een ander belangrijk aandachtspunt in het ontwerp waren kinderen. Niet alleen de lezende kinderen in de Turnhoutse bibliotheek vormden een inspiratie, ook de vrijheid van zijn eigen kinderen werd veruitwendigd in het plan. Zo waren er in het voorontwerp acht buitendeuren voorzien, een garagepoort en meerdere schuiframen, zodat er een goed contact mogelijk was tussen binnen en buiten. De buitendeuren die Daemers voorzag bij de kinderkamers zijn uitzonderlijk en opmerkelijk: elk kind had een eigen toegang tot het huis.

Daemers gaf het voorontwerp uit handen aan zijn vriend, de interieurarchitect Jos De Mey, met wie hij frequent samenwerkte. De Mey bekeek het plan vanuit zijn expertise, voerde enkele beperkte aanpassingen door en deed een aantal suggesties. Een voorbeeld hiervan is de kruisvormige toegang tot de zithoek, een ontwerp van Daemers, dat door De Mey werd aangepast tot een alternatief voorstel met een poortvormige toegang. De zithoek was in de ontwerpschetsen van De Mey bovendien voorzien in ruw bekist beton en opgevat als een zitkuil. Daemers had echter bezwaren ten opzichte van de verwarming in een zitkuil en gebruikte dit element hierdoor in geen enkel van zijn ontwerpen. Ook de uitvoering in beton bleek niet haalbaar. De zithoek werd uiteindelijk verhoogd gesitueerd, mede omwille van de voorziene kelder eronder. Voor de toegang koos Daemers voor zijn eigen ontwerp met kruisvormige toegang, maar de materiaalkeuze en het interieurontwerp getuigen over het algemeen wel van een dialoog tussen De Mey en Daemers. De wijzigingen tussen het

¹ Het historisch overzicht werd opgesteld op basis van meerdere gesprekken met de architect (Bron: Mondelinge informatie verkregen van de architect (1 april 2015, 24 april, 12 oktober, 11 december 2017 en 7 februari 2018).).

voorontwerp en het gerealiseerde ontwerp waren uiteindelijk relatief beperkt. Voorbeelden hiervan zijn, behalve de wijziging van de zitkuil, een aanpassing van één van de schouwbekroningen, het voorzien van een schuifraam bij de slaapkamer van de ouders en de aanpassing van de garage tot zijn eigen architecturaatelier, waardoor de garagepoort nooit werd geplaatst en tijdens de bouw werd vervangen door een vaste vensterpartij. De eerste steen van de woning werd, volgens een vermelding in de kelder, gelegd op 21 mei 1977. Hierbij realiseerde Daemers het merendeel van het metselwerk eigenhandig. Het eerste onderdeel van het ontwerp dat was afgewerkt, was de keuken. De keuken, geproduceerd door de Duitse firma Osta, werd voor de plaatsing getoond op de Gentse Jaarbeurs volgens Daemers' architectuurconcept, namelijk lager gelegen en voorzien van een bar.² In het atelier werd een meubelensemble geïntegreerd naar ontwerp van Daemers, dat hij oorspronkelijk ontwierp voor zijn huurwoning, maar vervolgens licht aanpaste en een plaats gaf in zijn eigen woning.

De woning bleef tot 2017 ongewijzigd en bewoond door de architect en zijn gezin. In oktober van dat jaar werd de woning verkocht.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

1.3.1. Ruimtelijke context

Architectenwoning Daemers is gelegen ten westen van het dorpscentrum van de Gentse deelgemeente Sint-Denijs-Westrem. De woning maakt deel uit van de verkaveling 'Morel de Boucle de Saint Denis' die zich in de tweede helft van de jaren 1970 ontwikkelde ten zuiden en zuidoosten van de kasteelsite Borluut en aan weerszijden van de dreef ten zuiden van het kasteel. De verkaveling bestaat grotendeels uit doorsnee architectuur uit die periode, waaronder ook twee andere woningen naar ontwerp van Daemers tegenover zijn eigen woning, namelijk Kleine Gentstraat nummers 63 en 65. Behalve de eigen woning van architect Daemers vallen nog twee naoorlogse woningen met erfgoedwaarde in deze wijk te vermelden, namelijk Woning van de Steen (Overmeersstraat 21) ontworpen door architect Lode Janssens in 1976, en Woning Bowin-Maes (Overmeersstraat 16) naar ontwerp van architect Frans Mostmans uit 1977.

1.3.2. Inplanting

De woning is ingeplant op een tuinperceel, dat door de architect zelf werd aangelegd zonder vooropgesteld plan en dat in hoofdzaak bestaat uit gazon, open aan de straatzijde en gedeeltelijk voorzien van een verzorgde aanleg met heesters en struiken. Het leefgedeelte van de woning is naar het westen georiënteerd en benut de open zichtassen naar het parkgebied van het kasteel.

De toegang naar de straat ten zuiden wordt voorafgegaan door een pad in rode baksteen. Links wordt de toegang gemarkeerd door een laag bakstenen muurtje met ingebouwde brievenbus, opgevat als een strak geometrisch volume. Dit muurtje met brievenbus is net zoals de woning wit geschilderd op een donkere plint.

1.3.3. Exterieur

De architectenwoning is een bakstenen villa van één bouwlaag, vormgegeven in een functioneel, modernistisch architectuuridroom en voorzien van een witte beschildering op een zwart geschilderde plint. De woning is een voorbeeld van systeembouw, waarbij het metselwerk de feitelijke draagstructuur verbergt. De constructie is opgebouwd op basis van straalsgewijs lopende, stalen I-profielen, die uitwaaiëren en eveneens het dak dragen. De interne planindeling veruitwendigt zich aan de buitenzijde en versterkt de dialoog

² Bij de keukenopstelling op de Jaarbeurs waren aan de bar losse stoeltjes voorzien, in tegenstelling tot de bank die aanwezig is in de woning.

tussen binnen en buiten. Zo geven split-levels aanleiding tot verspringende, uitkragende platte daken. De centrale ronde zithoek in het hart van de woning manifesteert zich als een hoger opgetrokken cilindervormig, gesloten volume, dat door het zichtbare bruine baksteenmetselwerk (klinkaert) contrasteert met de geschilderde volumes errond. De cilinder wordt geflankeerd door een strakke schouw in eenzelfde materiaal met een open betonnen bekroning. De planindeling geeft ook aanleiding tot de bijzondere uitwerking van de oostgevel waar zich het bureau aan de straatzijde bevindt en vervolgens het nachtgedeelte. De kamers verspringen ritmisch ten opzichte van elkaar en verbreden het nachtgedeelte naar achteren toe. Het bureau en de drie kinderkamers zijn identiek vormgegeven aan het exterieur met aan de zuidzijde van de uitspringende volumes telkens een bandraam bovenaan en in de oostzijde van de uitsprongen een venster links en een beglaasde deur rechts. Deze kamers geven uit op een klein terras van rode baksteen, afgeschermd naar de straat door een laag bakstenen muurtje, dat verbonden is met het hoofdvolume en eveneens wit geschilderd is. In het muurtje is steeds aan de zijde van het terras een lichtarmatuur voorzien in een nis. De slaapkamer van de ouders springt eveneens vooruit en is geopend in de oostgevel met een schuifraam. Rechts ervan springt de vensterpartij terug waarachter het atelier schuilgaat, rechts geflankeerd door een toegangsdeur.

De zuidelijke straatgevel en westgevel zijn ter hoogte van de leefruimte opengewerkt naar de tuin en de omgeving met grote rechthoekige, houten blokraden, eventueel met schuiframen en voorzien van dubbele beglazing. Ook de inkom en de toegangsdeur zijn transparant uitgewerkt met glas. De relatie tussen binnen en buiten wordt bij het leefgedeelte versterkt door de aanwezigheid van een ommuurd middagterras aan de straatzijde, doorlopend naar de westzijde tot een hoger gelegen, ommuurd avondterras, voorzien van een buitenbarbecue. De bakstenen schouw van de barbecue is strak uitgewerkt, wit geschilderd en voorzien van een open betonnen bekroning. De ommuring van het terras en het hoger situeren van de living versterken de privacy naar de straat. De terrassen zijn net zoals de paden en terrassen bij het nachtgedeelte uitgevoerd in rode bakstenen, ommuurd door witgeschilderde bakstenen muurtjes op een donkere plint. Enkel het avondterras is nu gedeeltelijk bedekt met planken, maar de oorspronkelijke vloer bleef hieronder bewaard. Dit terras is toegankelijk via een hellend vlak, dat overgaat in een tuinpad langs de noordelijke achtergevel van de woning. Het materiaalgebruik van het terras wordt doorgetrokken in het pad. Het pad verbreedt ter hoogte van de achterdeur tot een cirkelvormig terras. De achterdeur is eveneens beglaasd, voorzien van een bovenlicht dat doorloopt in een bandraam bovenaan een gedeelte van de achteruitbouw.

1.3.4. Interieur

Architectenwoning Daemers getuigt in het interieur van een organische, logische planindeling met een sterk persoonlijk karakter. Dit wordt bekomen door de specifieke geometrie van de woning, namelijk de circulaire opbouw van het plan rondom de centrale zithoek, die is ingepast in de strakke vormgeving van de volumes. De materialen zijn overdacht benut en getuigen van een grote eenvormigheid, gericht op een natuurlijk karakter en het creëren van een aangename, gezellige leefomgeving. Het contrast in het exterieur tussen zichtbare baksteen in het hart van de woning en geschilderde baksteen errond, wordt doorgetrokken in het interieur. De specifieke constructieve opbouw van de woning laat in principe een flexibele en aanpasbare planindeling toe, aangezien de wanden eventueel kunnen verplaatst of weggenomen worden. De zithoek daarentegen is constructief gezien het meest vaste element, is het hoogst gelegen en vormt het fundament van het plan, dat zich er straalsgewijs rond ontwikkelt.

Het interieur wordt in het woongedeelte gekenmerkt door een open plan. De inkom leidt naar de hoger gelegen leefruimte ten westen die volgens de plannen van voor naar achteren bestaat uit een zithoek, eethoek en kaarthoek. De living geeft eveneens toegang tot de nog hoger gelegen, cirkelvormig uitgewerkte haardhoek in het hart van de woning. Ten noordoosten bevindt zich de lager gelegen keuken, die het meubel van de firma Osta

uit de bouwperiode bewaart en opgevat is als een gang die in open verbinding staat met de leefruimte, versterkt door de aanwezigheid van een bar met zitbank aan de zijde van de living. Vanuit de keuken is er een toegang tot de kelder, aanwezig onder de zithoek, waar zich ook de asla van de haard bevindt, en die doorloopt onder de living als een kruipkelder. In de oostelijke helft van de woning leidt de inkom in eerste instantie tot een ontvangstgedeelte met bureau aan de straat, en verder naar achter tot een toilet. Tussen het ontvangst- en nachtgedeelte is een deur aanwezig. Het nachtgedeelte omvat aan de tuinzijde de slaapkamers in zaagtandvorm geschikt. Aan de andere zijde van de gang bevinden zich centraal in de woning nog een douchekamer en badkamer. De gang leidt ten noorden tot het atelier met archiefkamer, dat de oorspronkelijk voorziene garage vervangt, en dat via een bijkeuken met wasplaats en een afzonderlijke berging, in verbinding staat met het leefgedeelte.

Het materiaalgebruik in het **leefgedeelte** (inkom, living en keuken) illustreert de sterke relatie tussen interieur en exterieur, dankzij enerzijds de planchetten waarmee het plafond is afgewerkt en waarvan de belijning doorloopt in de planchetten ter afwerking van de dakoverstek, en anderzijds de bakstenen vloer, gelijkaardig aan de buitenaanleg van paden en terrassen en er visueel mee verbonden door de transparante invulling van deuren en vensters. Ook de bijkeuken achteraan de woning sluit qua vloer aan bij de keuken. De roodbruine bakstenen van de vloer zijn afkomstig uit de Kempen en werden door de architect in vijf realisaties gebruikt, maar waren nadien uitgeput. De baksteen werd door Daemers geselecteerd omwille van de gewenste eigenschappen, namelijk het mee accumuleren van de vloerverwarming, wat aanleiding gaf tot de keuze voor een volle steen zonder perforaties. De bakstenen werden binnen voorzien van een glanzende afwerking.³ Ze zijn in harmonie met andere bakstenen elementen in de woning, hoewel niet allemaal in dezelfde soort baksteen uitgevoerd. In de inkom is er links een lage bakstenen rand aanwezig met een verdiepte plantenbak, geflankeerd door een lage bakstenen muur en vervolgens twee bakstenen trappen tot de living. Ook de treden tussen de living en de keuken zijn gelijkaardig afgewerkt en worden geflankeerd door een bakstenen muur, bovenaan verdiept afgewerkt met ruimte voor planten. De muren zijn eveneens afgewerkt in baksteen, maar deze zijn hoofdzakelijk voorzien van een witte beschildering, die contrasteert met de donkere afwerking van het houten binnen- en buitenschrijnwerk. De centrale zithoek contrasteert hier eveneens mee en is aan de buitenzijde afgewerkt in zichtbaar metselwerk. De ronde vorm is aan de zijde van de living en keuken ingekapseld in rechte bakstenen wanden, terwijl de wand aan de zijde van de inkom de gebogen vorm wel bewaart en visualiseert. De zichtbare bakstenen creëren in combinatie met de vloer een gevoel van intimiteit. De zithoek is aan de zijde van de living geopend met een kruisvormige opening, waartussen drie bakstenen treden toegang geven tot de hoger gelegen zithoek. De bakstenen aan de rechterzijde van de opening zijn voorzien van een hoekoplossing met zaagtand, die Daemers ook benutte aan het exterieur in de achtergevel. De zithoek is op uitzondering van de bakstenen schouw afgewerkt met tapijt voor zowel de vloer als de wand. Tapijt is ook aanwezig in de inkom, afgewerkt tussen de toegangsdeur en de bakstenen vloer, en als vloerbekleding in de bureau.

Het gebruik van vast tapijt wordt radicaal doorgetrokken in het **nachtgedeelte**, zowel in de slaapkamers als in de badkamer. Het merendeel van het tapijt werd vernieuwd, maar het is in één van de slaapkamers wel bewaard. Het nachtgedeelte strekt zich uit over hetzelfde niveau als de inkomhal en valt op door de verspringende, identieke grondplannen van de kinderkamers. Dit laat een efficiënte plaatsing toe van kasten en voorziet eveneens in elke kamer een bureau, bestaande uit een werkblad in de nis van de kamer aan de straatzijde. De gang en de badkamers worden bijkomend verlicht met lichtkoepels. De

³ Dit effect werd bekomen door het impregneren van de baksteen met een coating. Dit product werd ook telkens bij het dweilwater in een kleine hoeveelheid toegevoegd om het effect te behouden. Na het dweilen dient de vloer aan de lucht te drogen, terwijl de steen het product in zich opneemt en het product de steen voedt. Daemers maakte hiervoor gebruik van de polymeeremulsie Tuklar super metallic van Ecolab. Dit product creëert een beschermlaag en in dit geval ook een hoge glans (Mondelinge informatie verkregen van de architect (24 april 2017)).

binnendeuren dateren uit de bouwperiode en zijn voorzien van een donkere gelakte afwerking (firma Svedex).

Het **atelier** achteraan de woning is ook voorzien van een lichtkoepel en heeft een functionele betonvloer omwille van de oorspronkelijke bestemming van deze ruimte als garage. Tegen de zuidelijke wand is een houten lambrisering aangebracht, in combinatie met vaste hangkasten. Dit meubilair is een ontwerp van Daemers en getuigt van zijn opleiding binnenhuisarchitectuur. Het meubelensemble volgt op het vlak van verhouding Le Corbusiers Modulor.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken op 24 april 2017, 12 oktober 2017 en 5 december 2017. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken bevindt de woning zich in een goede bouwfysische toestand.

De bakstenen bevloering van het ten westen van de woning gelegen avondterras is gedeeltelijk beschadigd. Momenteel is deze daarom afgedekt met een houten plankenvloer.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.1. De architectenwoning als visitekaartje

Antoon Daemers werd geboren op 15 december 1938 in Sint-Denijs-Westrem bij Gent als zoon van een meubelmaker. Hij studeerde architectuur aan Sint-Lucas in Gent en combineerde dit met een opleiding binnenhuisarchitectuur. Hij studeerde af in 1960 en bleef nadien gevestigd in Sint-Denijs-Westrem. Daemers had meerdere familieleden met een achtergrond in interieurarchitectuur. Ook zijn jeugdvriend Jos De Mey, die een rol speelde in het ontwerp van de architectenwoning, was daarin actief. Het contact tussen De Mey en Daemers gaf aanleiding tot een boeiende samenwerking, waarbij ze samen maximaal één à twee ontwerpen per jaar realiseerden, totdat De Mey zich volledig toeweedde op schilderkunst. Door deze contacten maakte interieurontwerp aldus onlosmakelijk deel uit van Daemers' architectuurontwerpen.

Het erg uitgebreid oeuvre van Daemers is typologisch en stilistisch divers, maar werd nog niet eerder onderzocht. Naar verluidt ontwierp hij honderden projecten, die verspreid zijn over geheel Vlaanderen en Brussel.⁴ In Gent werden tijdens het veldwerk een viertal woningen opgemerkt, die na verder onderzoek een ontwerp van Daemers bleken te zijn, meer bepaald Woning Sioen (Waterhoenlaan 35, Wondelgem, 1967), Woning Vyncke (Sierheesterlaan 40, Mariakerke, 1970), Woning Hertoge (Stijn Streuvelsstraat 11, Sint-Denijs-Westrem, 1980) en Woning Van Hoorebeke (Kleine Goedingenstraat 28, Afsnee, 1983). Deze woningen leunen aan bij moderne tendensen binnen de naoorlogse architectuur, maar zijn in tegenstelling tot de architectenwoning eerder gematigde getuigen en/of bezitten slechts een beperkte erfgoedwaarde. Ook de woningen die Daemers ontwierp tegenover zijn eigen woning (Kleine Gentstraat 63 en 65) zijn voorbeelden van doorsnee architectuur van die periode. Hoewel de afweging ten opzichte van andere realisaties van Daemers slechts mogelijk was op basis van een héél beperkte

⁴ Architect Daemers was niet bereid zijn oeuvrelijst te delen in functie van het waarderend onderzoek.

steekproef, kan worden aangenomen dat de architectenwoning een uitzonderlijke plaats inneemt binnen het oeuvre.

Dit aspect, namelijk de plaats van de woning binnen het oeuvre, vormde een belangrijk element in de afweging van het pand. Het werd immers ook benadrukt in de criterianota omtrent architectenwoningen, opgemaakt in 2007, die de basis vormde voor de bescherming van dertien eigen woningen van architecten of ontwerpers uit het interbellum of van na de Tweede Wereldoorlog.⁵ Essentieel bij de selectie van een architectenwoning in functie van bescherming is immers de ontwerper zelf. De omvang van het oeuvre veronderstelt een relatieve impact van architect Daemers op de bouwkunst van de naoorlogse periode. De ligging van de woning in zijn geboortedorp, staat ook symbool voor de talrijke ontwerpen die Daemers realiseerde in deze omgeving. Hoewel de erfgoedwaarde van vermoedelijk het merendeel van zijn ontwerpen beperkt of zelfs afwezig is, representeert Daemers een gematigd moderne stroming en schikte hij zich daarnaast naar de wensen van zijn opdrachtgevers, wat de diversiteit van zijn ontwerpen verklaart. De architectenwoning vormt een uitzonderlijk voorbeeld binnen het oeuvre, aangezien de ontwerper volledige vrijheid had over het ontwerp. De woning kwam niet tot stand bij aanvang van zijn carrière, maar vormt eerder een moment van synthese, een totaalwerk waarin onbewuste invloeden en architectuur- en woonprincipes geaccumuleerd worden.

Hoewel niet essentieel in functie van de selectie, is het interessant dat de architectenwoning heden nog de typische functies en stappen in het ontwerpproces visualiseert. Dit is zichtbaar in de aanwezigheid van een bureau in het ontvangstgedeelte en een atelier of tekenkamer met bijhorende archiefruimte in het private deel van de woning. De erfgoedwaarde berust hoofzakelijk in de oorspronkelijkheid en zuiverheid waarmee Daemers zijn woonideaal gestalte gaf. Hij kon zelf de afweging maken betreffende de bouwmethode en koos resoluut voor een vooruitstrevende staalconstructie. De woning lokte door deze bijzondere constructiemethode bovendien veel interesse van omwonenden en kan dus mogelijk ook een voorbeeldfunctie gehad hebben op de architectuur die nadien in de verkaveling – en ruimer – tot stand kwam. Daemers stelde immers na de bouw zijn woning open voor zijn burens en geïnteresseerden, samen met een tentoonstelling van werk van Jos De Mey. De woning werd bovendien meermaals gebruikt als decor voor filmopnames. Hierdoor is het mogelijk dat de architectuur nog veel ruimer een invloed heeft gehad.

De woning getuigt niet alleen van zeldzaamheid op het vlak van de bouwmethode en planindeling, maar daarnaast is het vaste ateliermeubilair dat door Daemers werd ontworpen ook een uitzonderlijk voorbeeld binnen het oeuvre, aangezien hij ondanks zijn opleiding in binnenhuisarchitectuur hiervoor meestal beroep deed op familie of vrienden. De algemene hoge kwaliteit en de aanwezige erfgoedwaarde maken de architectenwoning eveneens 'zeldzaam' ten aanzien van zijn volledige oeuvre. Ook op het vlak van andere selectiecriteria zoals gaafheid en herkenbaarheid scoort de woning hoog gezien het behoud van het oorspronkelijk concept, het materiaalgebruik en in feite het volledige ensemble (interieur-exterieur).

2.1.2. Het aandeel van interieurarchitect Jos De Mey⁶

Jos De Mey, geboren op 10 februari 1928 in Sint-Denijs-Westrem, was tien jaar ouder dan Daemers, maar desondanks kenden ze elkaar van jongsaf en ontstond een levenslange vriendschap. De Mey genoot zijn opleiding Sierkunsten en Binnenhuisarchitectuur aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Gent van 1942 tot 1949. Dankzij zijn leraar Gaston Eysseleinck kwam hij in contact met de Gentse meubelfirma Van den Berghe-

⁵ Onroerend Erfgoed, Criterianota thematisch beschermingsdossier 'de eigen woning van architecten' (S.N. 2007).

⁶ De biografische gegevens omtrent Jos De Mey werden in hoofdzaak overgenomen uit DE CLERCQ E. 2003: *Van den Berghe-Pauvers : van hout tot meubel: twee generaties moderne vormgeving*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent, vakgroep Kunst-, muziek- en theaterwetenschappen, 65-67.

Pauvers, met wie hij zou samenwerken nadat hij in 1951 de eerste prijs won in de Nationale Wedstrijd voor het ontwerpen van bescheiden woningen. Tijdens de jaren 1950 werd hij huisontwerper van deze firma, en de samenwerking hield stand tot eind jaren 1960 als zelfstandig ontwerper. Daarnaast ontwierp hij onder meer meubels voor het Kortrijkse bedrijf Luxus. De Mey was ook actief in het onderwijs en gaf tussen 1951 en 1968 les aan de Gentse Academie en vervolgens tot 1980 aan het Hoger Architectuur Instituut te Gent. Hij was actief in talrijke verenigingen met betrekking tot interieur- en meubelkunst. Vanaf 1968 verschoof zijn aandacht naar schilderkunst, totdat hij zich in de jaren 1970 volledig hierop zou toelagen.

Jos De Mey verwierf op het vlak van binnenhuiskunst een belangrijke reputatie tijdens de jaren 1950 door zijn samenwerking met firma Van den Berghe-Pauvers. Dit kwam aan bod tijdens de Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel, georganiseerd door het Gentse Museum voor Sierkunsten gedurende drie edities tussen 1955 en 1957. Dankzij deze tentoonstellingen kwam het moderne seriemeubel en de nieuwe Belgische binnenhuiskunst onder de aandacht. De Mey was samen met interieurarchitect Eric Grinwis en ontwerpster Frida Burssens verantwoordelijk voor de organisatie en het algemeen architecturaal en vormelijk ontwerp van de tentoonstellingen, terwijl museumconservator Adelbert Van de Walle samen met architect Daniel Craet instond voor de selectie van bedrijven en ontwerpers voor deelname.⁷ Daarnaast ontwierp De Mey meubilair dat door Van den Berghe-Pauvers in hun stand werd getoond. De ontwerpen van De Mey voor vast meubilair getuigden van een grote aandacht voor geometrie en een integratie met de architectuur. Het losse meubilair daarentegen werd gekenmerkt door lichtheid en ruimtelijkheid. Het sociale karakter van zijn meubelontwerpen werd bekomen door rationele productiemethoden en een sobere vormgeving, die redelijke prijzen tot gevolg hadden, maar eveneens vrijheid aan de opdrachtgevers gaven tot aanpassingen aan een specifiek doel en functie.⁸ Qua verhoudingen steunde hij resoluut op de Modulor van Le Corbusier, wat zich bijvoorbeeld ook zou uiten in het ontwerp van zijn eigen woning aan de Nekkersputstraat in Gent omstreeks 1957.⁹ Ook Daemers nam dit verhoudingsschema als basis voor het meubelontwerp van zijn atelier.

De interesse van Jos De Mey beperkte zich niet tot meubel- en interieurkunst als een losstaande ontwerppraktijk, maar hij zocht steeds een grote interactie op met de architectuur. Belangrijke voorbeelden naast zijn intense samenwerking met Daemers, zijn het ontwerp van zijn eigen woning in samenwerking met architect A. Vergaert en van de eigen woning van Albert Van den Berghe, gebouwd aan de Gaverlandstraat in Drongen bij Gent omstreeks 1962 naar ontwerp van architect Richard De Weirdt.¹⁰ Woning Van den Berghe kwam tot stand in een samenwerking tussen De Mey en De Weirdt, zichtbaar in onder meer de kleurkeuzes van De Mey en de wijze waarop specifiek meubilair ontworpen werd voor de woning, gekenmerkt door een moderne, functionele vormgeving. Ook de aanwezigheid van vast meubilair liet een integratie toe met de architectuur. Een perfecte verzoening tussen zijn interesses voor interieurkunst, architectuur, kleur én schilderkunst waren daarnaast tuinmuurschilderingen die hij realiseerde voor onder meer de toonzaal van Van den Berghe-Pauvers en voor zijn eigen woning.¹¹ Architectenwoning Daemers kwam tot stand op een moment in zijn carrière wanneer zijn aandacht al was verschoven naar schilderkunst. Zijn schilderijen werden in de woning geïntegreerd als tijdelijke tentoonstellingsobjecten, en dus niet langer als inherent onderdeel van de architectuur.

⁷ FLORÉ F. 2010: *Lessen in goed wonen. Woonverlichting in België 1945-1958*, Leuven, 194.

⁸ DE MEY J. 1955: Nationaal salon voor moderne sociale meubelkunst Museum voor Sierkunst Gent van 6 tot en met 27 februari 1955, *Bouwen en Wonen* 3, 86.

⁹ S.N. 1957: Maison familiale à Gand, en collaboration: A. Vergaert, arch. et Jos. De Mey, architecte d'intérieurs, *La Maison* 13.2, 48-49.

¹⁰ DE CLERCQ E. 2003: Van den Berghe-Pauvers : van hout tot meubel: twee generaties moderne vormgeving, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent, vakgroep Kunst-, muziek- en theaterwetenschappen, 81-82.

¹¹ S.N. 1957: Maison familiale à Gand, en collaboration: A. Vergaert, arch. et Jos. De Mey, architecte d'intérieurs, *La Maison* 13.2, 48-49.

Hoewel de architectenwoning van Antoon Daemers laat te dateren valt binnen het oeuvre van Jos De Mey, zijn er toch duidelijke parallellen te ontdekken met het hoogtepunt van zijn interieurkunst tijdens de jaren 1950 en 1960. De meest opvallende elementen van het interieurontwerp van de architectenwoning zijn het weloverwogen materiaalgebruik van vloeren, wanden en plafonds, evenals een afgewogen kleurgebruik. De aandacht voor kleur in het interieur in het werk van De Mey kwam al sterk naar voren tijdens de jaren 1950. Samen met onder meer Frida Burssens werkte hij in 1956 mee aan een brochure over een 'palet van acht tonen voor de binnenhuisversiering' volgens de 'Octochrome werkwijze', die werd toegepast in ontwerpen van stands op het 2de Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, zoals in deze van Van den Berghe-Pauvers door Jos De Mey zelf. Enkele citaten van De Mey uit deze brochure zijn perfect te transponeren naar de architectenwoning: "*Il va de soi que le sol et le plafond ont également leur mot à dire lorsqu'il s'agit de composer ou de transformer un intérieur. Le sol est, plus que le mur, un élément de repos qui donnera au mobilier un soutien léger ou solide, selon la nécessité. Le plafond enfin, couvercle de l'intérieur, peut rendre l'espace moins exigü (...) ou ramener une chambre trop haute à de plus justes proportions par l'emploi d'une nuance foncée.*"¹² In dezelfde tekst wees De Mey op het belang van een juist gebruik van polychromie in de interieurkunst in functie van proportie en harmonie. Daarnaast benadrukte hij dat de ontwerper zich diende te schikken aan de persoonlijkheid van zijn cliënt. Vanuit deze optiek is het moeilijk om exact de hand van De Mey aan te duiden in het ontwerp, maar misschien is het net essentieel dat het interieurontwerp zich perfect heeft aangepast aan het karakter van de opdrachtgevers en het gezinsleven dat zich in de architectuur ontwikkelt, zonder de interieurontwerper op de voorgrond te plaatsen. Een weloverwogen interieurontwerp van een living – het essentiële onderdeel van de architectenwoning – bezit volgens De Mey de mogelijkheid tot het creëren van een sfeer "*reposante, intime et distinguée à la fois où seuls de petits détails, tels que des coussins, des carpettes, des bibelots, apportent à l'ensemble la note vive indispensable.*"¹³

2.1.3. Architectenwoning Daemers binnen de naoorlogse architectuurontwikkelingen

De bijzondere constructietechniek en planopbouw zijn niet alleen bepalend voor de 'zeldzaamheid' van de architectenwoning binnen het oeuvre van de architect, maar geven de woning ook een atypische plaats ten opzichte van het doorsnee bouwen van dat moment. De architectenwoning sluit aan bij een moderne, vooruitstrevende beweging. Ontwerpen van deze stroming kwamen bijvoorbeeld aan bod bij het architectuurparcours 'Architectuur als buur', dat in 1988 werd georganiseerd in de Gentse omgeving, in combinatie met een tentoonstelling en publicatie, en waarin de architectenwoning ook was opgenomen.¹⁴

Hoewel de typische planindeling met de centrale haardhoek in een cilindervormig torenvolume doet denken aan bijvoorbeeld Woning van der Vaeren in Herent, een ontwerp van architecten Jacques Dupuis en Albert Bontridder (1959-1961), vertelde architect Daemers dat de enige inspiratiebron voor het ontwerp een cirkelvormige leeshoek was in de bibliotheek van Turnhout, meer bepaald in Cultuur- en ontmoetingscentrum De Warande. Dit ontwerp van architecten P. Schoeters, C. Vanhout en E. Wauters werd gebouwd tussen 1967 en 1977. De vertelhoek, ondergebracht in een cilindervormige uitbouw van de jeugdbibliotheek, was slechts één van vele cirkelvormen die in het interieur waren geïntegreerd. Zo waren er eveneens halfcirkelvormige zithoeken voorzien in de bibliotheek en in de inkomhal. Behalve de cirkelvorm, is ook de leesbare volumeopbouw opvallend bij zowel De Warande als Architectenwoning Daemers. Beide ontwerpen vertonen daarnaast nog bepaalde gelijkenissen. Zo hebben beide op het eerste zicht een

¹² CRAET-BURSSSENS F., DE MEY J., HENDRICKX A. & VAN DAELE R. 1956: *La décoration polychrome, édité par le service Gallic Octochrome, à l'occasion du 2e Salon National du Meuble Moderne Social*, brochure.

¹³ CRAET-BURSSSENS F., DE MEY J., HENDRICKX A. & VAN DAELE R. 1956: *La décoration polychrome, édité par le service Gallic Octochrome, à l'occasion du 2e Salon National du Meuble Moderne Social*, brochure.

¹⁴ S.N. 1988: Panorama. Vrijstaande woningen, in: DE KOONING M. (red.), *Architectuur als Buur. Panorama van Gent en omstreken 1968-1988*, Gent, 154.

relatief introvert en gesloten karakter, dat Renaat Braem voor De Warande treffend verwoordde als: "*in dit gebouw voelt een gemeenschap zich besloten, geborgen*"¹⁵. Ook bij Architectenwoning Daemers wordt het gezinsleven afgesloten van de straat, en is het pand enkel gericht op het wonen zelf en de omliggende natuur. De dialoog die ontstaat tussen binnen en buiten was ook in Turnhout aanwezig volgens Braem: "*Hier is eerder een plastisch gesprek gaande tussen de omgeving en het gebouw in het midden, dat het bestaan der omgeving erkent en deze in een totale compositie betreft*".¹⁶ Architectenwoning Daemers is niet als een losstaand element geconcipeerd, maar neemt diverse omgevingsfactoren mee in overweging. Toevallig hebben zowel de architectenwoning als De Warande een historisch landhuis in hun dichte nabijheid, dat een oriëntatie- en referentiepunt vormde voor de inplanting en vormgeving van het ontwerp.

Braem vond bovendien dat de cirkelvormen die meermaals in De Warande aan bod komen, refereerden aan de bomen in de omgeving van het cultureel centrum. Architectenbureau Vanhout en Schellekens reageerden daarop door te stellen dat ze de vormen niet zo bewust hadden gebruikt, maar de interpretatie van Braem wel juist was. Ze waren immers voorstander van een streekgebonden architectuur, die niet verviel in regionalistische vormen enerzijds of anderzijds te veel keek naar internationale voorbeelden. Ook Daemers streefde er in zijn eigen woning naar een ontwerp te maken dat aangepast was aan de locatie, de omgeving en de condities van het leven dat het zou huisvesten. Het familiale en intieme in Daemers' woning is een element dat ook bijvoorbeeld in de architectenwoning van Vanhout (1963-1965) in Turnhout naar voor komt: "*Hier is een levenswijze uitgedrukt in een plan: geen mondain show-leven, maar een familiale opvatting van leven en werken*".¹⁷ Deze interesse was kenmerkend voor bepaalde tendensen in de naoorlogse architectuur, waarbij gezocht werd naar een hedendaagse vormgeving voor het wonen op basis van begrippen als authenticiteit, menselijkheid en geborgenheid.¹⁸

Daemers benadrukte daarnaast dat de bouwmethode werd gekozen omwille van de aanpassingen die deze toeliet, hoofdzakelijk wat betreft het nachtgedeelte. Ook in De Warande werd het belang van flexibiliteit benadrukt en de mogelijkheden om de indeling met beperkte kosten aan te passen.¹⁹ Een andere parallel is het gebruik van een open plan, dat in De Warande werd gekozen in functie van toegankelijkheid. Een open aaneenschakeling van ruimtes – net zoals in het daggedeelte van Woning Daemers – laat een vrije circulatie toe, en daarnaast "*kunnen [ruimten] ook psychologisch afgesloten worden door een toonbank, een zithoek of een plantenbak*".²⁰

2.1.4. Bespreking van de erfgoedwaarde

2.1.4.1. Architecturale waarde

De eigen woning van architect Antoon Daemers, gebouwd in 1977 te Sint-Denijs-Westrem bij Gent, wordt gekenmerkt door een hoge herkenbaarheid en authenticiteit. Ontworpen na een grondige terreinstudie, getuigt de woning van een inplanting en oriëntatie met afweging van de omgevingsfactoren, en van het behoud van het oorspronkelijk concept met een organische planindeling rondom een centrale, cirkelvormige zithoek die afleesbaar is in het exterieur. De woning is gaaf bewaard. De algemene vormgeving en het contrast tussen de centrale cilindervorm van de zithoek en de omliggende functies, ondergebracht in strakke, verspringende volumes, wordt versterkt door het weloverwogen

¹⁵ BRAEM R. 1976: Renaat Braem kiest architectuur, *Openbaar Kunstbezit XIV*, 78.

¹⁶ BRAEM R. 1976: Renaat Braem kiest architectuur, *Openbaar Kunstbezit XIV*, 77.

¹⁷ BRAEM R. 1976: Renaat Braem kiest architectuur, *Openbaar Kunstbezit XIV*, 81.

¹⁸ HEYNEN H. 2006: Hoe te wonen? Theorie en praktijk van de moderne wooncultuur in de jaren vijftig en zestig, in: VAN HERCK K. en AVERMAETE T. (eds.), *Wonen in Welvaart. Woningbouw en wooncultuur in Vlaanderen, 1948-1973*, Rotterdam/Antwerpen, 196.

¹⁹ MERTENS J. 1980-1981: *Kultuur- en ontmoetingscentrum De Warande*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent, 1980-1981, 27.

²⁰ MERTENS J. 1980-1981: *Kultuur- en ontmoetingscentrum De Warande*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent, 1980-1981, 27.

materiaalgebruik en de kleurstelling, voornamelijk de combinatie van zichtbaar en wit geschilderd baksteenmetselwerk en donker houten schrijnwerk. Ook het interieurontwerp, waarop ontwerper Jos De Mey een impact had, is herkenbaar bewaard en getuigt van een eenvormigheid en dialoog tussen binnen en buiten, voornamelijk in de afwerking van de leefruimtes. De ensemblewaarde wordt versterkt door de aanwezigheid van vast meubilair naar eigen ontwerp van de architect.

Architectenwoning Daemers is een representatief voorbeeld van het moderne naoorlogse wonen, weliswaar gekenmerkt door een bijzondere planindeling en vorm. De keuze voor de cirkelvormige zithoek in het hart van de woning, werd beïnvloed door een vertelhoekje bij de bibliotheek van Turnhout in Cultuur- en ontmoetingscentrum De Warande (architecten P. Schoeters, C. Vanhout en E. Wauters, 1967-1977), dat Daemers had gezien. Beide ontwerpen vertonen echter bijkomende gelijkenissen qua algemeen karakter en stilistische keuzes. De architectenwoning van Daemers getuigt van een moderne vormgeving die in hoofdzaak is aangepast aan de omgeving en ten dienste staat van het gezinsleven dat erin gehuisvest wordt. De relatieve geslotenheid van de woning naar de straat verlegt de aandacht naar het wonen zelf, met nadruk op gezelligheid en warmte, toch met behoud van contact met de tuin, veruitwendigd door de aanwezige buitendeuren en door de transparantie in de oostgevel, en de terrassen en buitenbarbecue aan de westzijde. Daemers' woning is daarnaast representatief voor de typologie van architectenwoningen, aangezien het tot heden de kenmerkende functies bewaart, namelijk een bureau in het ontvangstgedeelte en een atelier met archief in het privaat gedeelte.

De architectenwoning vormt een uitzonderlijk voorbeeld binnen het oeuvre van de architect. Dit oeuvre is erg omvangrijk, maar voor zover bekend relatief doorsnee en aangepast aan de wensen van opdrachtgevers. Bij zijn eigen woning had hij echter volledige vrijheid en koos hij resoluut voor een vooruitstrevende staalconstructie, die werd ingekapseld in traditioneel metselwerk en die flexibiliteit toeliet voor het toekomstig gebruik van de woning. De architectenwoning kan gezien worden als een moment van synthese, een totaalkunstwerk waarin Daemers zijn woonidealen zuiver vorm kon geven en waarin onbewuste invloeden werden geaccumuleerd.

2.2. Motivering van het type bescherming

Architectenwoning Daemers wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuuroederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemene belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Het voorliggend beschermingsvoorstel omvat een bescherming als monument omwille de ensemblewaarde van het ontwerp, dat getuigt van de samenwerking tussen architect Daemers en binnenhuisarchitect De Mey.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De bescherming omvat het perceel, gelegen te Kleine Gentstraat 44, 9051 Gent (Sint-Denijs-Westrem), en kadastraal gekend als Gent, 25ste afdeling, sectie D, perceel 21N2. De afbakening betreft zowel het exterieur als het interieur van de woning. De tuin, door de architect zelf aangelegd, werd meegenomen in de afbakening aangezien de paden en terrassen aansluiten bij de woning, en de open tuinaanleg bepalend is voor de bezonning en zichtassen vanuit de woning.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat. De woning bevindt zich ten oosten van het als monument beschermde kasteeldomein Borluut. Ten zuiden van het domein strekt zich de eveneens als monument beschermde dreef zomerlindes uit tot aan de Kortrijksesteenweg. Beide beschermingen zijn geldig sinds 25 maart 1997.

Het kasteeldomein is eveneens opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed (ID 26871) en maakt samen met de dreef in de zichtas ervan deel uit van de landschap atlas (ID 135240). De dreef is ook opgenomen in de inventaris houtige beplantingen met erfgoedwaarde (ID 304245).

De woning is eveneens gelegen in de buurt van een paar naoorlogse woningen met erfgoedwaarde, waarvan een selectie opgenomen zal worden in de inventaris van het bouwkundig erfgoed.

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

Architectenwoning Daemers is volgens de bestemming van het Gewestplan gelegen in woonuitbreidingsgebied.

Het perceel maakt deel uit van het BPA Sint-Denijs-Westrem Dorp, goedgekeurd op 11 februari 1994. Het BPA werd nadien grotendeels overschreven door het RUP goedgekeurd op 16 mei 2007.²¹

Het perceel behoort eveneens tot het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (GRUP) 'Afbakening Grootstedelijk Gebied Gent', dat definitief werd vastgesteld op 16 december 2005.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat

²¹ S.N. 2014: SDW-6 BPA/RUP Sint-Denijs-Westrem Dorp [online], <https://stad.gent/over-gent-en-het-stadsbestuur/stadsbestuur/wat-doet-het-bestuur/uitvoering-van-het-beleid/ruimtelijke-ordening/gemeentelijke-rups-en-bpas/bekijk-de-geldende-plannen/deelgebied-4-sint-denijs-westrem/sdw-6-bparup-sint-denijs-westrem-dorp> (geraadpleegd op 6 november 2017).

moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Archief Daemers, Bouwplannen en ontwerpschetsen.

Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Gent, afdeling XXV (Sint-Denijs-Westrem), 1979/46.

Onroerend Erfgoed, Criteriana thematisch beschermingsdossier 'de eigen woning van architecten' (S.N. 2007).

BRAEM R. 1976: Renaat Braem kiest architectuur, *Openbaar Kunstbezit XIV*, 73-98.

DE CLERCQ E. 2003: *Van den Berghe-Pauvers: van hout tot meubel: twee generaties moderne vormgeving*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent, vakgroep Kunst-, muziek- en theaterwetenschappen.

FLORE F. 2010: *Lessen in goed wonen. Woonverlichting in België 1945-1958*, Leuven.

MERTENS J. 1980-1981: *Kultuur- en ontmoetingscentrum De Warande, onuitgegeven licentiaatsverhandeling*, Gent, 1980-1981.

S.N. 1967: *orde van architecten. inschrijvingen, einde 1967, op de tabellen van de raden van de orde*, Brussel, 180.

S.N. 1988: Panorama. Vrijstaande woningen, in: DE KOONING M. (red.), *Architectuur als Buur. Panorama van Gent en omstreken 1968-1988*, Gent, 154.

VAN DE PERRE D. 2003: *Op de grens van twee werelden, Beeld van het architectuuronderwijs aan het Sint-Lucasinstituut te Gent in de periode 1919-1965/1974*, Gent.

VAN HERCK K. en AVERMAETE T. (eds.) 2006: *Wonen in Welvaart. Woningbouw en wooncultuur in Vlaanderen, 1948-1973*, Rotterdam/Antwerpen.

Mondelinge informatie verkregen van de architect (1 april 2015, 24 april, 12 oktober, 11 december 2017 en 7 februari 2018).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

5.4. Criterianota